

1.8.2022

Asia: VN/16546/2022

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Näkemykset itäisen Suomen elinvoimasta

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustele esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Nostamme ensin tähän alkuun parin kyselytutkimuksen tietoja.

Kesäkuun alussa Suomen Yrittäjät toteutti yrittäjägallupin, jossa kysyttiin Ukrainan sodan vaikutuksia suomalaisyrityksiin.

Selvästi yli kolmannes yrityksistä ilmoittaa energian ja raaka-aineiden hinnan sekä kuljetuskustannusten nousun vaikuttavan yrityksen toimintaan. Toukokuussa yhä useampi yritys ilmoittaa nostavansa hintoja. Kun Ukrainan sota pitenee, myös sodan vaikutukset yrityksiin laajenevat.

Neljännes yrityksistä ilmoittaa, että yleinen epävarmuus vähentää tilauksia. Nyt 27 prosenttia yrityksistä ilmoittaa nostavansa hintoja, kun helmikuussa luku oli 11 prosenttia ja toukokuussa 23 prosenttia. Kiihtynyt inflaatio pakottaa nostamaan hintoja, sillä muuten yritys ei selviä. Silti viidennes (21 %) raportoi myös kannattavuuden heikkenevän.

Sota iskee vahvimmin teollisuuteen ja rakentamiseen

Teollisuusyrityksistä raaka-aineiden hinnan noususta raportoi 64 prosenttia, kuljetuskustannusten noususta 59 prosenttia ja energian hinnan noususta 54 prosenttia. Rakentamisessa 54 prosenttia yrityksistä raportoi energian ja 61 prosenttia raaka-aineiden hintojen noususta.

Teollisuusyrityksistä 44 prosenttia kertoo, että osien saatavuus on vaikeutunut ja 32 prosenttia raportoi häiriöistä tuotantoketjuissa.

Ukrainan sota iskee vahvimmin teollisuuteen ja rakentamiseen sekä osaan kaupasta. Kaikista yrittäjistä 20 prosenttia raportoi, että kriisillä ei ole vaikutusta yrityksen toimintaan. Osuus on pienentynyt edellisestä kyselystä.

Yrittäjägallupin toteutti tutkimuslaitos Kantar. Tiedonkeruu tehtiin 24.5.–2.6.2022. Tutkimukseen vastasi 1 022 pk-yrityksen edustajaa. Luottamusväli on kokonaistuloksen osalta +- 3,1 prosenttiyksikköä.

<https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2022/06/Yrittajagallup-Ukrainan-sodan-vaikutukset.pdf>

Ukrainan sodalla merkittävää haittaa myös yksinyrittäjiin

Suomen Yrittäjät toteuttaa Yksinyrittäjäkyselyn joka kolmas vuosi. Kyselyyn vastasi keväällä 2022 yhteensä 2 290 yksinyrittäjää. Kyselyn vastausaika oli 19.4-3.5.2022. Pohjois-Karjalasta kyselyyn vastasi 68 yksinyrittäjää.

Kyselyssä kysyttiin, miten ennakoitte Ukrainan sodan vaikuttavan yritystoimintaanne? Pohjoiskarjalaiset yrittäjät vastasivat seuraavasti;

Jonkin verran vaikutuksia 33,3 %
Melko paljon vaikutuksia 20 %
Erittäin paljon vaikutuksia 26,7 %
En osaa sanoa 20 %
Ei vaikutuksia 0 %

Sodan moninaiset vaikutukset

Pohjois-Karjalassa pakotteet vaikuttavat muuta maata enemmän yritysten toimintaan. Muutama vuosi sitten meidän vientimme arvo oli 124 miljoonaa euroa, noin 10 % maakunnan koko vientimäärästä. Pohjois-Karjalan vienti on lähes täysin teollisuuden varassa (liitteenä tullin tilastot). Ja se on myös melkein eniten työllistävä sektori (varmaan jos jätetään verovaroista palkkansa saavat pois, niin onkin suurin). Joten heidän tarpeet täytyy ensimmäisenä täyttää. Suurin ryhmä ovat metalliteollisuuden koneet ja laitteet. Tuonnin tyrehtyminen rasittaa eniten metalliteollisuutta ja maataloutta. Venäjä ja Ukraina ovat suuria raudan, teräksen ja lannoitteiden tuottajia. Paperiraaka-aineen hinnan nousu, jonka perusteena energian erityisesti kaasun hinnan nousu. Kuljetusten hinnan nousu. Sotatilasta johtuva markkinoiden ailahtelu.

Saavutettavuus on Pohjois-Karjalan elinvoimalle elämän ja kuoleman kysymys. Lentoyhteyksien turvaaminen on elinkeinoelämän, matkailun ja kansainvälisten yritysten kannalta välttämätöntä. Raideliikenne on tällä hetkellä heikko johtuen Karjalan radan korjaustöistä. Rataverkon parantaminen on win-win myös matkustajaliikenteelle. Saimaan kanavan liikennöinnin loppuminen siirtää tavarakuljetukset maanteille. Teillä liikkuu tämän jälkeen 23 % enemmän rekkoja. Venäjältä tuodun raakaapuun tuonnin loppuminen ja korvaaminen kotimaisella puulla heikentää alinta tieverkkoa entisestään. Kuljetusyhtiöt kärsivät kannattavuuden alenemisesta, samoin kuin maatalouden kannattavuus. Ellei Pohjois-Karjalassa ole maanviljelyä ja jos tavaraa ei saada kuljetettua kustannustehokkaasti maailmalle, niin heikentää se yritysten toimintaa alueella. Polttoaineiden hinnan nousu nostaa tavaraliikenteen kustannuksia ja vaikuttaa matkailuun, yritysten toimintaedellytyksiin

sekä myös yksityishenkilöiden kukkaroon. Pohjois-Karjalassa työssäkäyntialue on laaja, julkinen liikenne puutteellista ja työmatkaliikenteen kallistuminen heikentää työvoiman saatavuutta. Tarvitsemme jatkossakin työvoimaa ja investointeja alueelle.

Matkailun tilanne

Matkailu on kasvava vientiala ja merkittävä työllistäjä. Matkailuviennin osuus koko Suomen vientituloista oli Mara ry:n mukaan noin 5 % ennen Koronaa. Matkailu on myös ainoa vientiala, joka maksaa Suomeen myös arvonlisäveron. Matkailutoimialan vaikutukset ulottuvat laajalle. VisitFinlandin tilastojen mukaan 1 matkailueuro tuo 56 senttiä muille toimialoille.

Vuonna 2019 Pohjois-Karjalan matkailun kokonaiskysyntä oli 270 M€. Tästä kansainvälisten matkailijoiden osuus oli noin 20 % eli 54 M€. Ukrainan sodan vuoksi matkailu Venäjältä Suomeen on pysähtynyt. Sen lisäksi vallitseva tilanne heikentää matkailu- ja palvelualan näkymiä laajasti koko kansainvälisen markkinapotentiaalin osalta. Riskinä on, että matkailijat eivät uskalla tulla sotaa käyvän maan naapuriin. Myös matkailuinvestointien houkuttelu on entistä haasteellisempaa heikon saavutettavuuden ja kohonneeksi katsotun maariskin vuoksi.

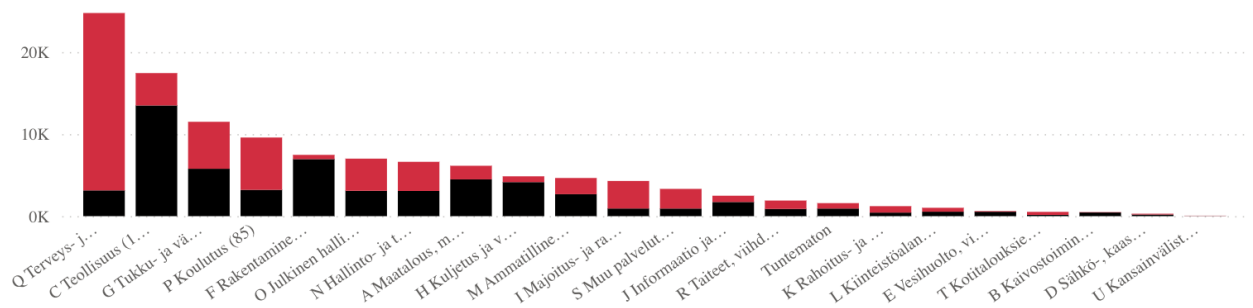
Ikääntyvä väestö

Pohjois-Karjalan iso haaste on jo nyt väestön ikääntyminen ja tulevaisuudessa se vain pahenee. Osaavan, ammattitaitoisen, nuoren jne työvoiman saaminen ja pysyminen täällä tuo suuria ongelmia. Tämä tilanne näkyy jo muualla maakunnassa ja Joensuun seutu tulee muutaman vuoden sisällä sen haasteen eteen.

Vielä muutama vuosi sitten oli vallitseva ajatus, että kyllähän tänne ihmiset muuttaisivat, jos olisi töitä. Nyt on töitä, muttei kuitenkaan muuttajia. Tietenkin tämä tulee olemaan/on koko Suomen haaste, mutta ehkä Pohjois-Karjala voisi olla pilottina erilaisissa kokeiluissa. Ei ole kenenkään etu, jos väestö keskittyy yhä enemmän Helsinki-Turku-Tampere kolmion sisälle.

Työlliset toimialoittain

Sukupuoli ● Miehet ● Naiset

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Itäisessä Suomessa tulee panostaa erityisesti yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen. Maariski heikentää investointi halukkuutta ja etenkin uusien yritysten sijoittumista alueelle. Väestökehityksessä suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle ja osaavasta työvoimasta on jo nyt pulaa. Koulutusjärjestelmä tulee turvata kaikilla koulutusasteilla ja panostaa T & K toimintaan. Investoimalla infraan parannetaan yritysten ja alueen kilpailukykyä ja turvataan huoltovarmuus. Lentoliiketeen kehittämisen lisäksi tärkeitä ovat raideliikenne sekä Saimaan kanavalle korvaavan kanavayhteyden selvittäminen.

Pidetään itäinen Suomi mahdollisimman omavaraisena, jolloin työt, vero-eurot ja hyvinvointi pysyvät alueella.

Energiaomavaraisuuden tavoittelemisen laaja-alaisesti energia-ajattelua eikä vain sähköön tuotantoon.

Pohjois-Karjalassa on puhdasta vettä ja elintarvikkeita. Niistä on jo nyt pula ja täällä on jo hyvät pohjat elintarvikeosaamisessa.

Painopiste siirrettävä operatiivisista toimenpiteistä strategiseen ajatteluun enemmän. Ja saatava yritysten digiosaaminen ja kv-osaaminen kasvuun.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

Keskeiset ehdotukset ovat:

1. Logistiikan uudelleenjärjestäminen

Logistiikkatuki Saimaan kanavaa käyttäneille yrityksille 10 M€

Lentoliikenteen katkoksen (15.8.-30.10.2022) estäminen Joensuuhun ja Kajaaniin sekä riittävän palvelutason turvaaminen (31.10.2022-30.7.2023) seuraavalla ostopalvelukaudella 5 M€

Luumäki – Joutseno kaksoisraiteen, Joensuu – Imatra radan ja Savon radan välityskykyä parantavien toimien käynnistäminen 95 M€ (Saimaan kanavan kunnostukseen suunnitellun määrärahan uudelleensuuntaaminen)

Valtatie 6 perusparannuksen nopeuttaminen väliltä Joensuu – Imatra kasvavasta rekkaliikenteestä johtuen.

Budjettiriihi (14 M€ + Saimaan kanavan määrärahan uudelleen suuntaaminen 95 M€):

1. Logistiikkatuki Saimaan kanavaa käyttäneille yrityksille 10 M€
2. Kansainvälisten junavaunujen käyttöönotto (ei budjettivaikutuksia)

3. Lentoliikenteen katkoksen (15.8.-30.10.2022) estäminen Joensuuhun ja Kajaaniin sekä riittävän palvelutason turvaaminen (31.10.2022-30.7.2023) seuraavalla ostopalvelukaudella 4 M€
4. Luumäki – Joutseno kaksoisraiteen, Joensuu – Imatra radan ja Savon radan välityskykyä parantavien toimien käynnistäminen 95 M€ (Saimaan kanavan kunnostukseen suunnitellun määrärahan uudelleensuuntaaminen)

Seuraava hallituskausi (lentoliikenne ja logistiikkatuki 50 M€ + raideliikennepaketti):

1. Karjalan rata: Luumäki – Joutseno (koko hanke 211 M€) , Joensuu – Imatra – hankkeiden toteuttaminen (koko hanke 205 M€)
2. Savon rata: Kouvola-Kuopio radan parantaminen ja nopeudennosto (koko hanke 170 M€), Kuopio-Kajaani radan parantaminen (koko hanke 75 M€)
3. Muiden Itä-Suomen ratojen välityskyvyn parantaminen ja sähköistys (ml. Joensuu – Kontiomäki) (100 M€)
4. Lentoliikenteen jatkon varmistaminen Joensuuhun ja Kajaaniin elokuusta 2023 eteenpäin (10 M€)
5. Logistiikkatuki Saimaan kanavaa käyttäneille yrityksille 40 M€
6. Väylän investointi- ja suunnitteluohjelman päivittäminen muuttuneeseen Itä-Suomen logistiikkatilanteeseen

2. Yritysten korvaavat kansainväliset markkinat

Venäjällä toimineille yrityksille on tärkeää löytää korvaavia markkinoita. Siksi erityisesti kansainvälistyvien yritysten vientiponnisteluja on vauhditettava kaikin keinoin. Visit Finlandin kautta on lisättävä panostusta itäisen Lakeland-alueen kansainväliseen markkinointiin ja yhteyksiin.

Budjettiriihi (100 M€):

- Business Finlandin Itä-Suomi –ohjelma itäsuomalaisille korvaavia kansainvälisiä markkinoita hakeville yrityksille 100 M€ (samalla BF:n ja VisitFinlandin toimintojen vahvistaminen maakunnissa)

3. Muuttuneen tilanteen energiaratkaisut

Energiatuonnin tyrehtyminen Venäjältä ja samaan aikaan yhteiskunnan voimakas sähköistyminen tarkoittaa sitä, että erityisesti itäinen Suomi tarvitsee hiilineutraalia uusiutuvaa energiaa. Tuulivoiman esteiden purkamiseksi on löydettävä nopeasti ratkaisuja. Samalla on vauhditettava vaihtoehtoisten energiaratkaisujen kehittämistä. Energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta tukeva metsäpolitiikka on tässä tärkeässä roolissa. Fingridin kantaverkon itäisen linjan toteuttamista on vauhditettava ja suunnittelu käynnistettävä välittömästi (Lappi – Koillismaa – Kainuu – Pohjois-Karjala – Etelä-Karjala).

Energiaomavaraisuuden tavoittelemisen laaja-alaisesti energia-ajattelua eikä vain sähköön tuotantoon. Tuetaan Biokaasun valmistamista Pohjois-Karjalassa.

Budjettiriihi (30 M€):

- Periaatepäätös tuulivoiman esteiden purkamisesta tai vaihtoehtoisten energiaratkaisujen tukemisesta, budjetti tarkentuu jatkovalmistelussa
- Periaatepäätös Fingridin kantaverkon itäisen linjan toteuttamisesta ja suunnittelun käynnistämisestä (Lappi – Koillismaa – Kainuu – Pohjois-Karjala – Etelä-Karjala)
- Vaihtoehtoisten energiaratkaisujen tuki Itä-Suomeen (30 M€)

Seuraava hallituskausi (ka. tarkentuu myöhemmin, n. 100 M€):

- Fingridin itäisen linjan rakentamispäätös (kustannusarvio tarkentuu myöhemmin)
- Vaihtoehtoisten energiaratkaisujen tuki Itä-Suomeen (60 M€)
- Energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta tukeva metsäpolitiikka

4. Aluetalouden vahvistaminen – erityisesti vihreä siirtymä ja investoinnit

Raja-alueohjelman resurssit tulee suunnata rajamaakuntiin ja tästä valtion käytävä neuvottelut komission kanssa. Isojen vihreiden teollisten investointien liikkeellelähtö vauhdittaisi nopeasti aluetaloutta. Elvytysrahaston RRF uudelleensuuntaamisella jokaiseen rajamaakuntaan olisi mahdollista saada nopeasti uutta teollista toimintaa.

Jo olemassa olevien keskeisten vientiteollisuuden toimijoiden pitäminen maakunnassa edellyttää tulevaisuudessa ihan samoja asioita kuin uusien merkittävien teollisten toimijoiden saaminen. Jo olemassa olevien teollisten toimijoiden on onneksi helpompi perustella päätös uusinvestointien ja korvaavien tekeminen, jos toimintaedellytykset vain ovat olemassa. Siinä mielessä RRF uudelleen suuntaaminen olisi huomattava asia sille, että jo olemassa olevat ”syömähampaat” pysyvät, ja vahvistuvat sen lisäksi että toivotaan kokonaan uusia toimijoita.

Loppuvuosi 2022:

- Raja-alueohjelman resurssien suuntaaminen rajamaakuntiin (neuvottelut komission kanssa), ei budjettivaikutuksia (yht. 92 M€)
- Isojen vihreiden teollisten investointien liikkeellelähtö (1-2 investointia / maakunta), elvytysrahaston RRF uudelleensuuntaaminen, ei budjettivaikutuksia (yht. n. 100 M€ pidemmällä aikavälillä)
- JTF:n kautta biotermiinaalien mahdollistaminen (ei kustannusvaikutuksia)

Matkailussa on potentiaalia, mutta itärajan läheisyys pelottaa ja Nato-ratkaisu kiristää tilannetta. Tarvitaan nopea periaatepäätös armeijan yksikön uudelleen perustamisesta Pohjois-Karjalaan. Tämä loisi samalla hyvää pohjaa koko Itä-Suomen elinvoimaisuudelle.